

Студент 1 курсу
 фінансового факультету ХНЕУ

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто причини фінансово-економічної кризи 2008 – 2009 років у світі та в Україні, економічний стан нашої держави у даний період. Проаналізовано антикризову політику України. Надано рекомендації щодо її покращення.

Аннотация. Рассмотрены причины финансово-экономического кризиса 2008 – 2009 годов в мире и в Украине, экономическое состояние нашего государства в данный период. Проанализирована антикризисная политика Украины. Предложены рекомендации по ее улучшению.

Annotation. The article discusses the grounds of financial and economic crisis in 2008 – 2009 in the world and Ukraine, economic situation in our country in this period. The anticrisis policy in Ukraine is analyzed. Suggestions on its improvement are given.

Ключові слова: фінансово-економічна криза, антикризова політика.

Актуальність даної теми полягає в тому, що економічна ситуація, яка склалася в останні п'ять років в Україні, потребує негайного корегування. Фінансово-економічна криза гальмує розвиток економіки, що впливає на рівень добробуту населення.

На сьогодні науково доведеним є той факт, що економіка має циклічний характер розвитку. Даною темою займалися такі вчені, як М. Кондратьєв, К. Жюгляр, С. Кузнець, Дж. Китчин, О. Григор'єв, А. Кобяков, М. Хазін. Регулювання фінансових криз досліджувалось такими економістами, як Л. Еліот, Дж. Арріжі, І. Ахмада, Ф. Норріс та інші.

Метою даної роботи є аналіз стану економіки України за останні п'ять років, виявлення причин фінансово-економічної кризи на території держави, аналіз антикризової політики України та надання рекомендацій щодо її покращення.

Сучасна фінансова криза бере свій початок у 2007 році на ринку нерухомості в США, коли стрімке підвищення цін на житло в 2006 році досить раптово змінилось на падіння у 2007 році. 25 агентств нерухомості стали банкрутами, що вплинуло на світові фондові ринки та біржові індекси. Поступово масштаби кризи розширювалися і вже скоро вона охопила всі ринки США і набула глобального характеру.

Очевидним є той факт, що падіння ділової активності та рецесія негативно вплинули на міжнародну торгівлю. Проявами цієї ситуації є:

скорочення попиту в усіх країнах світу;

обмеження кредитування з боку фінансового та банківського сектору;

активна протекціоністська політика з боку держав, що є засобом збереження зайнятості на необхідному рівні.

Одним із наслідків глобальної кризи є падіння світових товарних цін. У табл. 1 наведено ціни основних товарів за період 2006 – 2012 років.

Таблиця 1

Світові товарні ціни, 2006 – 2012 рр.

Реальна зміна, %	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Нафта	20,4	10,6	42,3	-50,0	62,6	16,3	19,7
Природний газ	33,9	1,0	57,2	-73,3	3,9	19,0	9,4
Вугілля	3,1	33,9	97,8	-56,6	103,2	17,2	-14,7
Неенергетичні товари	29,1	17,0	22,4	-18,7	11,0	22,2	1,5
Сільськогосподарська продукція	12,7	20,0	28,4	-18,5	13,0	26,8	6,9
Метали та мінеральні ресурси	56,9	12,0	-0,6	-48,0	1,2	21,9	1,4

Згідно з табл. 1, ціни на всі види товарів у 2009 році різко зменшилися. Це падіння пояснюється ревальвацією долара, падінням попиту через нестабільність ситуації. Падіння цін на нафту стало поштовхом до зменшення цін на сировинні товари [1, с. 35]. Поступово ціни на товари стабілізувалися у 2010 – 2012 роках. Підвищення цін на нафту в основному спричинене зменшенням її запасів, що викликало підвищення цін на сільськогосподарську продукцію.

Перерахуємо основні причини виникнення фінансово-економічної кризи на території України. По-перше, неправильне визначення економічного зростання та інвестиційних ризиків. Завдяки новим фінансовим інструментам інвестори отримали можливість занижувати оцінку ризиків до таких розмірів, якими можна було нехтувати в процесі вибору глобальних напрямів та форм інвестування [2, с. 10]. По-друге, низька інвестиційна активність України. Державний бюджет не може самостійно фінансувати інноваційно-інвестиційні проекти. За роки незалежності України в економіку

20 млрд дол. США, що є недостатнім для нормального розвитку. Ця сума була занадто малою для економічного зростання [3]. По-третє, це залежність держави від імпорту палива. Оскільки в основному збережено застарілу структуру економіки, яка характеризується аномально високою енергоємністю виробництва, загальнонизьким технологічним рівнем, існує сильна залежність від імпорту палива. Ринки газу та нафти є ринками низької конкуренції, а отже, ціни на них досить високі. По-четверте, низька питома вага малого й середнього бізнесу в державі. Нормальне зростання малого й середнього бізнесу в Україні є неможливим через недосконалу законодавчу базу. На прикладі антикризових заходів, які впроваджував уряд Німеччини, можна перекоонатися, що малий та середній бізнес є рушійною силою для розвитку економіки держави, адже виникає конкуренція, поступово знижується монополізація ринку. По-п'яте, фіксований курс вітчизняної валюти. Станом на лютий 2009 року було вивезено 30 млрд дол. США із 44 млрд дол. США, вкладених у фінансовий сектор України. Низький курс гривні є досить вигідним для іноземних інвесторів [4].

Розглянемо вплив світової фінансової кризи на Україну. У нашій державі криза розпочалась як криза ліквідності, потім переросла у валютну, а згодом перетворилася на економічну через падіння обсягів виробництва і зростання заборгованості за кредитами. Протягом 2006 – 2008 років підвищувався попит на кредити з боку резидентів української економіки. Внутрішніх ресурсів було недостатньо для задоволення попиту в рамках України, таким чином, необхідним було залучення іноземного капіталу, тобто відбувалося нарощування державного боргу, який на 1 січня 2009 року досяг розміру 17 млрд дол. США, що становило 34,8% ВВП. Станом на 1 січня 2012 року обсяг державного боргу становив 59,22 млрд дол. США, що складає 36,0 % ВВП.

Ситуація на фінансових ринках відбивається на реальних секторах економіки, тобто сповільнюється виробництво. Найбільшого спаду зазнала металургійна промисловість. Випуск окремих видів продукції став збитковим, рентабельність стрімко зменшилася. Через те що металургійну галузь промисловості сконцентровано на сході України, зменшення обсягу виробництва негативно впливає на зайнятість населення в даному регіоні. Так, "Індустріальний союз Донбасу" на третину скоротив робочі місця і призупинив фінансування інвестиційних проектів.

Відбулася девальвація гривні у 2008 – 2009 роках: у 2008 році курс гривні до долара становив 4,8 грн за 1 дол. США, а вже у 2009 році – 8 грн. Оскільки низький курс гривні є привабливим для іноземних інвесторів, то відбувається відтік іноземної готівки з банківської системи. Банківська система встановила досить високі кредитні й депозитні ставки, що сприяло погіршенню ситуації. У 2009 рік за постановою Національного банку України ліквідовано 6 банків, у 2012 році – 3 банки [5].

У табл. 2 наведено основні показники економічного стану України на 2007 – 2011 роки, які свідчать, що криза спричинила значне скорочення реального ВВП та обсягу промислового виробництва.

Таблиця 2

Основні макроекономічні показники, 2007 – 2011 роки

Показники	Роки				
	2007	2008	2009	2010	2011
ВВП (реальна зміна порівняно з відповідним періодом попереднього року), %	7,6	2,3	-14,8	4,1	5,2
Індекс споживчих цін (до відповідного періоду попереднього року)	112,8	125,2	115,9	109,4	108
Інвестиції в основний капітал (реальна зміна порівняно з відповідним періодом попереднього року), %	29,8	-2,6	-41,5	-0,6	22,4
Промислове виробництво (реальна зміна порівняно з відповідним періодом попереднього року), %	7,6	-5,2	-21,9	11,2	7,6
Сальдо зовнішньоторгівельного балансу (реальна зміна порівняно з відповідним періодом попереднього року), %	-83,6	-84,6	-72,8	-65,3	-60,4
Державний борг, % до ВВП	9,9	13,8	24,9	29,6	29,1
Доходи населення (реальна зміна порівняно з відповідним періодом попереднього року), %	32,0	35,7	6,2	23,1	13,6

Перейдемо до тих заходів, які вже впроваджені урядом України задля пом'якшення впливу кризи:

здійснювалося рефінансування банків (у 2008 році 88 банків було рефінансовано на суму 36,937 млрд грн, у 2012 році – на суму 27 млрд грн);

процентна політика спрямовувалася на підвищення вартості грошей;

співпраця з МВФ, що сприяла зовнішньому фінансуванню та підвищенню рівня довіри населення до банківської системи [2, с. 10].

Україна опинилась у трійці країн, які найбільше постраждали від кризи. За допомогою уряд звертався до Міжнародного валютного фонду про надання 14 млрд дол. США. Додаткова допомога надійшла й від Європейського Союзу у розмірі 1,8 млрд дол. США. Ці кошти пішли на відновлення стабільності банківської системи та секторальної економіки.

Існуючий режим прив'язки гривні до долара США у 1999 році відіграв роль стабілізатора економіки в перехідний період. Проте у 2008 році збереження фіксованого валютного курсу гривні не враховувало зміни валютного курсу долара США щодо інших ключових валют. Отже, НБУ поступово почав лібералізувати курсоутворення, що зумовило перехід до плаваючого валютного курсу [6, с. 16].

На думку автора, дані антикризові заходи не розраховані на перспективу, тобто не мають можливості зберегти стабільний стан економічної системи України на довгостроковий період, а отже, можлива й друга хвиля кризових явищ. Для того щоб уникнути даної ситуації, необхідно, по-перше, визначити пріоритетні напрями економічного розвитку. На думку автора, необхідно чітко виділити ті галузі промисловості та сільського господарства, які потребують нагального вкладання коштів із мінімальним періодом окупності, що буде свідчити про конкурентоспроможність продукції не тільки на вітчизняних, а й на світових ринках.

По-друге, слід реально оцінювати можливості країни та державного бюджету. Бюджетна політика, яка засновується на реалістичних даних, є основою для нормального та стабільного економічного зростання країни. Тому правильне та достовірне економічне прогнозування має стати базисом для формування зведеного бюджету країни.

По-третє, необхідно підвищувати інвестиційну активність регіонів. Інвестиції – це базис для економічного розвитку країни. Дефіцит інвестиційних коштів є головною причиною кризи, оскільки виникає проблема зношення

основних фондів і, як наслідок, зниження зайнятості, продуктивності праці та ефективності наявної технології. Низький рівень інвестиційної активності пояснюється високим рівнем зовнішнього боргу країни, дисбалансом інвестиційної активності та економічної свободи, відтоком капіталу, високим рівнем доларизації економіки (30 %), невиконанням Україною зобов'язань перед міжнародними організаціями у сфері легалізації економіки тощо.

По-четверте, треба адекватно оцінювати ризики, пов'язані з інвестиційною та банківською діяльністю.

По-п'яте, слід рівномірно розподіляти видатки між місцевими та державними бюджетами. Нині реальний баланс між доходами й видатками місцевих бюджетів забезпечується не за рахунок приросту податкових надходжень, адекватних зростанню видатків, а за рахунок фінансової допомоги з державного бюджету.

Фінансова криза охопила всі країни світу за досить невеликий відрізок часу з 2008 по 2009 рік. Україна не стала винятком і посіла третє місце у рейтингу країн, які зазнали найбільших втрат від кризи. Причинами цього явища є неправильне визначення економічного зростання та інвестиційних ризиків, низька інвестиційна активність держави, залежність держави від імпорту палива тощо. Відбулося зменшення обсягу виробництва у металургійних та інших галузях промисловості, зниження купівельної спроможності населення та макроекономічної стабільності. Уряд України намагався зупинити та покращити ситуацію, яка склалася. Проте впроваджені заходи не спрямовані на довгостроковий період. На думку автора, необхідно визначити пріоритетні напрями розвитку економіки держави, проаналізувати ризики, пов'язані з інвестиційною та банківською діяльністю, максимально точно, рівномірно розподілити видатки між державним та місцевими бюджетами. Сукупність уже впроваджених та запропонованих антикризових заходів допоможе уряду вивести державу із затяжної фінансової кризи.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Бураковський І. Глобальна фінансова криза: уроки для світу та України / І. Бураковський, О. Плотніков. – Х. : Фоліо, 2009. 2. Буковинський С. А. Фінансова криза в Україні: вплив на розвиток економіки та деякі заходи з досягнення фінансової стабілізації / С. А. Буковинський // Фінанси України. – 2010. – № 11. – С. 10. 3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrstat.gov.ua. 4. Дорошенко І. В. Наслідки глобальної фінансової кризи та розробка ефективної макроекономічної моделі для України / І. В. Дорошенко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. 5. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua. 6. Оганян Г. Світова фінансова криза і Україна / Г. Оганян // Персонал. – 2009. – № 1. – С. 16.